

Żadna myśl nie powstaje w próżni społecznej - tym bardziej teoria kształcenia człowieka. Ideał wychowawczy Ghowanny, tak jak cała filozoficzna pedagogika Trentowskiego, związany jest ze swoją epoką rozwijającego się kapitalizmu i prądami liberalno-demokratycznymi lat 30-tych XIX w. na zachodzie Europy. 6/

Po przełomowym zwycięstwie nad feudalizmem w Wielkiej Rewolucji Francuskiej, w miarę rozwijania się kapitalistycznych form produkcji i towarzyszących im przemian społecznych - coraz szersze kręgi burżuazji dążyły do przystosowania ustroju politycznego do swoich potrzeb.

Walka burżuazji o władzę w latach 30 i 40-tych XIX w. kształtowała się różnie, w zależności od rozwoju gospodarczo-społecznego, siły burżuazji i siły feudalizmu, a także tradycji walk klasowych. Inaczej np. było we Francji, gdzie po roku 1830 doszła częściowo do władzy tzw. wielka burżuazja, a inaczej w rozdrobnionych feudalnie Niemczech, gdzie burżuazja formowała dopiero swój program i lekliwie wysuwała żądania polityczne. Wszędzie jednak sztandarem burżuazji był w tej walce liberalizm.

W zagadnieniach oświatowych i wychowawczych, hasła liberalne wystąpiły już w okresie Oświecenia, kiedy to wzrosło się zainteresowanie wychowaniem ze strony rządów i aktywizujących się warstw społecznych jako sprawą z natury swojej społeczno-polityczną. Było to naturalnym objawem kształtowania się burżuazyjnych społeczeństw narodowych, a nieposlednią rolę odegrała i filozofia racjonalistyczna, dając nową, szeroką koncepcję człowieka-obywatela. 7/

6/ " Ghowanna, najwybitniejsze dzieło polskiej literatury pedagogicznej, nosi niezatartą cechę swojej epoki, wyraża mianowicie w sposób niezrównany ducha liberalizmu " - St. Kot, Zarys dziejów wychowania jako funkcji społecznej, II, Warszawa 1947 s. 133

7/ " Rozszerzanie wychowania na coraz szersze kręgi ludzi szło w parze z jednej strony z tworzeniem społeczeństw narodowych i państwowych, a z drugiej z kształtowaniem się ogólnoludzkiej koncepcji człowieka " - J. Chakaciński, Społeczeństwo i Wychowanie, II PWN, Warszawa 1958 s. 49